

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»**

Ставкової Софії Георгіївни

на дисертацію Назар Наталії Іванівни

**на тему: «Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні
та Канаді: порівняльний аналіз»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 231 Соціальна робота**

Аналіз дисертації Назар Н.І. «Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні та Канаді: порівняльний аналіз» дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичної значущості, загальної оцінки роботи, результати якої будуть представлені для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради в Національному університеті «Львівська політехніка».

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Дисертація Назар Н.І. є актуальним науковим дослідженням, оскільки в її фокусі перебуває розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні у порівнянні з відповідним досвідом Канади.

Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні не лише передбачає збільшення кількості кваліфікованих соціальних працівників, але визначає виникнення нових посад та функцій працівників і, відповідно, конкретних зобов'язань перед споживачами послуг, що, на думку здобувачки, набуває особливої гостроти у контексті низки викликів, які сьогодні переживає наша держава, зокрема пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року та зростання небезпечних наслідків глобалізації для здоров'я й благополуччя людей, спричинених нерівністю й нестійкістю середовища у зв'язку з кліматичними змінами, стихійними лихами, забрудненням довкілля.

В обґрунтуванні актуальності дослідження Назар Н.І. акцентує увагу на тому, що проблема охорони та збереження здоров'я населення засобами соціальної роботи носить міждисциплінарний характер, на чому вперше наголосив канадський міністр охорони здоров'я Д. Лалонд у 1974 році та провів дослідження залежності між рівнем фінансування сфери охорони здоров'я й рівнем покращення стану здоров'я населення, з'ясувавши, що між ними існує незначна залежність. На додаток дисертантка визначила, що дослідження ВООЗ чинників, які впливають на стан здоров'я населення в понад 120 країнах світу, довели, що здоров'я на 50% залежить від поведінки людини, майже на 20% – від стану довкілля, на стільки ж – від генетичних (успадкованих) властивостей організму і лише на 10% – від стану системи охорони здоров'я. Відтак, вплив на зміну поведінки щодо власного здоров'я – з байдужої чи ризикованої – на відповідальну, здоров'єзберезувальну входить до компетенцій соціальних працівників та є найпростішим способом покращення стану здоров'я населення, що, своєю чергою, визначає важливість соціальної роботи у сфері здоров'я.

Зазначимо, що дослідження відповідає науковому напрямку кафедри соціології та соціальної роботи Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» під назвою “Дослідницька ініціатива та практична реалізація соціально-політичних проєктів щодо врегулювання соціальних проблем сучасної України” (державний реєстраційний № 0118U000886).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації логічно взаємопов'язані. П'ять дослідницьких завдань Назар Н.І. виконувала, застосовуючи доцільні для наукового пошуку теоретичні та емпіричні методи. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, базується на коректній постановці мети і завдань дослідження; використанні адекватних дослідним завданням емпіричних методів; аналізі сучасних літературних джерел за обраною проблемою. Результати досліджень отримані автором особисто.

3. **Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.** Одним із найсуттєвіших показників якості проведеного дослідження вважаємо є те, що у вступі дисертантка ґрунтовно довела актуальність через доволі всебічне розкриття ступеня розроблення проблеми та визначила наявні суперечності, прагнення вирішити які простежується у процесі викладу основних наукових результатів у тексті роботи.

Не викликає заперечень обраний авторкою спосіб викладання матеріалу дисертації. Структура у повній мірі відповідає об'єкту, предмету, поставленій меті та завданням дослідження та засвідчує, що воно охоплює цілісний процес науково-дослідної роботи.

До найбільш істотних наукових результатів, що містяться в дисертації, відносимо те, що: вперше у вітчизняній науці в галузі соціальної роботи *здійснено* цілісний аналіз становлення, розвитку та функціонування соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді й Україні як важливого й актуального напрямку практичної діяльності, наукових досліджень і професійної підготовки соціальних працівників обох країн, а також складової системи соціальної роботи; *простежено* генезу соціальної роботи у сфері здоров'я й *обґрунтовано* авторську періодизацію її розвитку; *обґрунтовано*, що соціальна робота у сфері здоров'я, як міждисциплінарна наукова проблема, інтегрує ідеї різних галузей наукового знання; *визначено* спільне і відмінне у соціальній роботі в сфері здоров'я в Канаді та Україні; *обґрунтовано* структурно-функціональну модель діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді; *обґрунтовано* і спроектовано модель комплексного надання соціально-медичних послуг населенню в громаді як осередку ефективного комплексного вирішення проблем клієнтів на основі цінностей соціальної роботи у контексті здоров'я; *подальшого* розвитку набули положення теорії і практики професійної діяльності фахівців соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні; трактування змісту понять «соціальна робота у сфері здоров'я», «соціально-медичні послуги», «лікарняна соціальна робота», «медична соціальна робота», «міждисциплінарна команда фахівців здоров'я». Аналіз та узагальнення опрацьованої бази джерел дали змогу дисертантці

сформулювати основні поняття дослідження, зокрема дати авторське визначення соціальної роботи у сфері здоров'я.

4. Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертації опубліковано дисертанткою у трьох фахових виданнях України (одна стаття у співавторстві). У виданнях інших держав та виданнях України, що включені до наукометричних баз даних опубліковано три статті (одна – у співавторстві). Опубліковано п'ять наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (одна – у співавторстві). Опубліковано три (у співавторстві) наукових праці, які додатково відображають наукові результати дисертації. Кількість, зміст і обсяг опублікованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

5. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Зміст дисертаційної роботи Назар Н.І. охоплює основні аспекти теми, відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається з анотацій українською й англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (203 найменувань, із них 108 — англійською мовою). Зміст роботи викладено стисло, аргументовано і зрозуміло. Контекст дисертаційного дослідження відрізняється логічністю, індивідуальним і творчим авторським підходом до задуму дисертації, обізнаністю авторки в методологічному інструментарії, підходах, методах, принципах, обґрунтованістю висновків, оригінальному баченні дискусійних проблем. Загальний обсяг дисертації становить 308 сторінок. Основну частину дисертації викладено на 196 сторінках. Робота містить: 8 таблиць, 6 рисунків, 10 додатків.

У вступній частині Назар Н.І. обґрунтувала актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковою програмою, сформулювала об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, наукову новизну і практичне значення роботи, дані про апробацію отриманих результатів та публікації за темою дисертації.

У першому розділі «Теорія і методологія соціальної роботи у сфері здоров'я» Назар Н. І. виконала огляд літературних джерел, які висвітлюють питання, дотичні до теми цього дослідження та з'ясувала, що у порівнянні з

зарубіжним досвідом, в українському контексті публікації, які безпосередньо пов'язані з соціальною роботою у сфері здоров'я, трапляються не часто та мають різноплановий зміст. Такий стан речей авторка пояснює тривалою історією соціальної роботи у цьому напрямку в світі та системним підходом до досліджень в соціальній роботі у сфері здоров'я.

Дисертантка схарактеризувала цілісну або холістичну модель здоров'я, представила ідею позитивного здоров'я та проаналізувала велнес-модель (здоров'я у розумінні дії, а не стану); дослідила низку підходів до визначення поняття "здоров'я" з позиції вимірювання здоров'я як канадськими, так і українськими науковцями; з'ясувала ролі соціальних працівників у сфері охорони здоров'я та визначила особливості їхньої діяльності на засадах етики професійної соціальної роботи у сфері здоров'я.

У другому розділі дисертаційного дослідження «Практичні аспекти соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні» Назар Н.І. окреслила основні періоди розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я та їхні часові рамки; сферу діяльності соціальних працівників, яка передбачає оцінку, діагностику, "лікування" та оцінку індивідуальних, міжособистісних та соціальних проблем задля допомоги особам, сім'ям, групам, громадам та організаціям у досягненні оптимального психосоціального та соціального функціонування.

У третьому розділі роботи «Порівняльний аналіз у сфері здоров'я в Канаді та Україні» дисертантка здійснила порівняльний аналіз за методом Делфі канадського та вітчизняного досвіду соціальної роботи у сфері здоров'я та виявила спільні й відмінні аспекти. З'ясовано, що соціальна робота у сфері здоров'я в Україні визначається епізодичністю та фрагментарністю, оскільки у порівнянні з канадським досвідом, спеціалізація вітчизняних соціальних працівників у сфері здоров'я є доволі вузькою, і чи не єдиним місцем праці є благодійні чи громадські організації та має місце майже повна відсутність працевлаштування у державних медичних закладах, за винятком наркологічної клінічної лікарні.

Доведено слабку, спорадичну взаємодію між системами охорони здоров'я, соціальної політики і клієнтами соціальних служб в Україні. Водночас в

Канаді надання широкого спектру соціальних послуг на базі медичних установ та забезпечення безбар'єрності є обов'язковою вимогою, хоча проблему становить довгий період очікування на деякі види послуг, а також оцінювання їхньої якості, що значною мірою ускладнює якісну підтримку та допомогу клієнту/пацієнту. Однією з основних переваг вважають існування акредитаційної системи та ліцензування практичної діяльності соціальних працівників.

Дисертаційна робота Назар Н.І. характеризується єдністю, цілісністю, логічним викладом її змісту. Ерудованість, обізнаність із сучасниками підходами до підготовки фахівців, володіння методами наукового дослідження, здатність до ґрунтовного аналізу результатів порівняльного аналізу за методом Делфі канадського та вітчизняного досвіду соціальної роботи у сфері здоров'я задля виявлення спільних й відмінних аспектів – все це характеризує дисертантку як зрілого дослідника.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дозволило констатувати, що Назар Н.І. дотрималась правил академічної доброчесності, в тексті не зауважено некоректного цитування та ознак плагіату.

Дисертаційна робота Назар Н.І. є самостійною науковою працею, має теоретичне й вагоме практичне значення для вдосконалення розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні. На нашу думку, одержані у дисертаційному дослідженні результати можна кваліфікувати як виконання важливого для теорії та практики соціальної роботи завдання на рівні вимог, які висуваються Міністерством освіти і науки України до оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Практичне значення отриманих результатів. Робота містить значний обсяг нової, корисної інформації для подальшого розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні. Матеріали дослідження Назар Н.І., його положення і висновки можуть використовувати науковці, зацікавлені сферою соціальних послуг в охороні здоров'я; медичні соціальні працівники та працівники відділів охорони здоров'я, залучені до організації соціально-медичних послуг, а також медичного обслуговування, першочергово, для соціально незахищених прошарків населення; викладачі закладів вищої освіти, в

яких здійснюється підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи, а також медичних працівників та інших фахівців системи охорони здоров'я, що здійснюють обслуговування клієнтів групи ризику; працівники державних соціальних служб і недержавних організацій, які надають соціальні послуги у зв'язку зі збереженням здоров'я або в закладах охорони здоров'я.

7. Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання.

1. Було б доцільно конкретизувати позицію авторки щодо відставання України на законодавчому рівні від країн Західної Європи та Північної Америки, Канади зокрема, у питаннях підготовки соціальних працівників до надання соціальних послуг у сфері здоров'я.

2. Аналіз публікацій дисертантки засвідчує, що її публікації можуть бути значним внеском у розробку навчально-методичного забезпечення для підготовки соціальних працівників до надання соціальних послуг у сфері здоров'я. Враховуючи напрацювання авторки, було б доцільно видати посібник "Особливості розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні і Канаді" для студентів першого та другого рівнів вищої освіти спеціальності «Соціальна робота», а також для соціальних працівників закладів охорони здоров'я і медичних працівників, які надають послуги первинної медико-соціальної допомоги.

3. Зважаючи на умови війни, в яких сьогодні живе Україна, доречно було би більше уваги приділити обґрунтуванню можливостей застосування зарубіжного досвіду роботи соціальних працівників у сфері здоров'я для допомоги таким групам клієнтів, як внутрішньо переміщені особи, біженці, а також військовослужбовці.

8. Висновок. Аналіз дисертації Назар Наталії Іванівни «Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні та Канаді: порівняльний аналіз» та опублікованих здобувачкою наукових праць дає підстави для висновку про те, що ця робота є оригінальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, повністю відповідає обраній

спеціальності. Дисертаційне дослідження Назар Наталії Іванівни відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03.02.2017 р. за № 155/30023, та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. за № 167, що дає підстави для присудження Назар Наталії Іванівни наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота».

Офіційний рецензент -
доцент кафедри соціології та
соціальної роботи

Національного університету

«Львівська політехніка»

к. пед. н., доцент

Софія СТАВКОВА

*Проректор з наукової та педагогічної роботи
соціального розвитку
к. т. н., доцент, професор
кафедри соціології та соціальної роботи
та інформаційної діяльності*

Prof. I. P. Koryn!